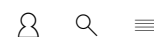

(http://www.nrc.nl/)

Lekker underdressed naar de opera

Innovatie in de klassieke muziek

Orkesten in loodsen en clubs, een nieuwe liederencyclus als appje en een festival met kampeermogelijkheid: klassieke muziek wordt overspoeld door vernieuwende initiatieven op het gebied van presentatie. Leuk! Maar waarom nu?

Door

MISCHA SPEL ([HTTP://ZOEKEN.NRC.NL/?](http://zoek.nrc.nl/?)

[Q=MISCHA%20SPEL&AUTHORS=MISCHA%20SPEL&SORT=DATE](http://zoek.nrc.nl/?Q=MISCHA%20SPEL&AUTHORS=MISCHA%20SPEL&SORT=DATE))

21 MEI 2015

Beethoven in een café, kamermuziek in een roestige loods of tussen de bomen, Mahler om middernacht, een appje als gids voor tijdens concerten en dansen op pompend klassiek: in geen ander genre broeit het zo als in de van nature conservatieve klassieke muziek. Zoals literair tijdschrift *Das Magazin* de literatuurscene verhipte, zo laten vooral jonge musici nu ook een frisse wind waaien door het IJzeren Repertoire.

„Stil kunnen luisteren is het probleem niet, en de klassieke muziek zelf ook niet”, zegt klassiek-aficionado Floris Kortie (28), oud-voorzitter van de jongerenvereniging Entree van het Concertgebouw en nu betrokken bij talrijke innovatieve formats. „Bij popfestivals als Into the Great Wide Open komen mensen ook voor diepgang en de betere luistermuziek. Dat publiek is in principe ook geïnteresseerd in klassiek. Alleen weten ze het zelf vaak niet. En dus moet je meer doen om mensen voor klassiek te winnen. Je merkt dat veel musici en andere betrokkenen zich daar ook graag actief voor inzetten, er heerst een heel open, actieve energie. Niet als fanatici of beschermers van een bedreigde diersoort, maar wel vanuit de idee: er moet wat gebeuren, dus laten we erover nadenken hoe het ook anders kan.”

Hoezo stopt een concert om 22 uur op vrijdag en wordt er daarna niks meer georganiseerd, vraagt Kortie zich af. „Het gaat vooral om nadenken over nieuwe wegen, over manieren om klassiek bij zoveel mogelijk mensen te brengen, en nadrukkelijk óók het oudere publiek. Wanneer gaan orkesten zich eens richten op de 55-plusser in plaats van zich blind te staren op jongeren, denk ik vaak. Vraag hén eens wat ze nog verbeterd zouden willen zien.”

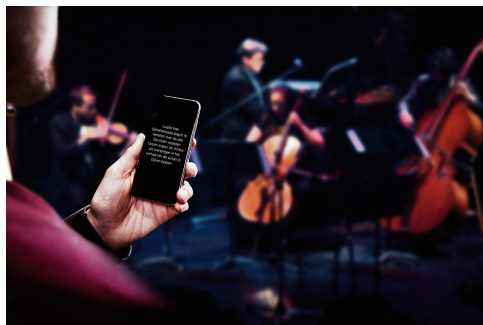
APP OM KLASSIEK TE BEGRIJPEN: WOLFGANG

‘Wolfgang’ heet de nieuwe smartphone app die tijdens klassieke concerten informatie over de muziek geeft.

Terwijl de musici spelen geeft *Wolfgang* op de telefoon in korte, goed getimed zinnen laagdrempelige uitleg over muziek en verhaal.

Wolfgang houdt je telefoonscherm donker, zodat je de medeconcertbezoeker niet stoort.

Wolfgang is vanaf de presentatie dinsdag 26 mei te downloaden. Hoe en welke concerten meedoen met *Wolfgang*: zie wolfgangapp.nl

Publiek trekken gaat niet meer vanzelf. De ooit geruststellende mantra dat het vergrijsde publiek voor klassieke muziek vanzelf wordt ververst door fris grijze aanwas, heeft zijn effect een beetje verloren. „De in 2010 door staatssecretaris Halbe Zijlstra in gang gezette bezuinigingsslag heeft de klassiekemuzieksector hard wakker geschud”, denkt ook programmeur en musicoloog Masa Spaan, als adviseur/programmeur op het gebied van innovatie (of met een hippe leenterm ‘curator’) betrokken bij onder meer de philharmonie zuidnederland en concertzaal De Vereniging in Nijmegen. „Minder geld dwong tot een extra kritische blik. Wat gebeurde er al? Hoe kon het beter? Dat heeft veel ontwikkelingen in een stroomversnelling gebracht.”

Innovatieve formules zoals dit weekend worden gepresenteerd op het congres Classical Next in Rotterdam zijn nog steeds het topje van een brede ijsberg. Maar de opmars van verhipping, verbreding en vernieuwing is onmiskenbaar. Het Koninklijk Concertgebouworkest staat deze zomer voor het eerst op Lowlands, net nadat in juli Wonderfeet is gelanceerd als nieuw klassiek festival tussen de bomen van buitenplaats Schaep en Burgh in 's-Graveland. In Utrecht opent in de herfst Het Muzieklokaal: een café waar het draait om klassieke muziek. En dan is er nog het Rotterdams Philharmonisch Orkest dat in juni het symfonische circus *Julia* brengt in Ahoy'. Het Holland Festival biedt in juni de mogelijkheid staand concerten te beluisteren ('Proms'), het programmeert een opera met de Japanse hologrampopster Hatsune Miku als hoofdpersoon (*The End*) en biedt zelfs de thuisblijver een wereldprimeur: de digitale, interactieve liedcyclus van componist Michel van der Aa (www.thebookofsand.net).

Marathon

Johan Idema, adviseur en professioneel pleitbezorger van innovatie van de cultuursector, schreef in 2012 al een boek over vernieuwing in de klassieke muziek: *Present! - Rethinking Live Classical Music*. Hij voerde daarin veertig voorbeelden op van hoe het ook kan. „Sla de cijfers er maar op na: in tien jaar is het publiek voor klassieke muziek met ongeveer een kwart gekrompen”, zegt Idema. „De muziek zelf is niet het probleem, het gaat om de presentatie. Er worden de laatste tijd veel pogingen gedaan, maar ik vind die nog wel vrij ongericht: zalen, orkesten en ensembles proberen elk op eigen kracht het wiel uit te vinden. Het zou veel productiever zijn de opgedane kennis over mogelijke nieuwe wegen meer te delen, meer samen te werken en beter te meten wat een succes is en wat niet. Vervolgens moet je blijven sleutelen en formules de tijd gunnen zich te bewijzen. Nu blijven het veel te vaak proefballonnetjes. Terwijl al vaak is bewezen: goed vernieuwen is een marathon, geen sprint.”

In samenwerking met Muziekgebouw aan 't IJ en ontwerpbureau Fabrique lanceert Idema op 26 mei een app, Wolfgang, die uitgaat van nog weer een andere strategie: dat het ook een gebrek aan context is die de veel luisteraars parten speelt. „Ik was zelf altijd heel gelukkig als ik op stap mocht met een wijze oom, die me tijdens een concert vertelde waar ik naar moest luisteren.” Zo'n oom, of beter: de digitale broer daarvan, is Wolfgang. De app, gekoppeld aan een concertagenda met geormerkte Wolfgang-concerten, presenteert op je telefoon wisselende, goed getimed zinnen met laagdrempelige uitleg en verhaal - na ampel beraad geschreven door een copywriter met hart voor klassieke muziek en niet door een musicoloog met schrijftalent. De app vertelt, precies op het moment dat je het hoort, waar de muziek over gaat. „Op een donker scherm, Wolfgang is heel discreet”, zegt Idema. „De app moet helpen en inspireren, maar mag absoluut niet storen. En doet dat nu ook niet. Door de opzet merk je hier als buurluisteraar minder van dan een ritselend programmaboekje.”

Oppervlakte

Idema maakt gebruik van de technologische ontwikkeling die, volgens velen, alle vernieuwing ook op een abstracter niveau in gang heeft gezet. Programmeur Masa Spaan: „Ik vond zelf *De Barbaren* van Alessandro Barrico heel onthullend. Hij beschrijft in dat essay hoe onze cultuur zich nu midden in een radicale overgang bevindt: van een in wezen nog negentiende-eeuws streven naar hogere ervaringen naar een nieuwe ‘cultuur van de oppervlakte’, die ook nieuwe kansen biedt. Het nieuwe, meer ‘surfende’ en horizontale denken is ook veel associatievaker. Daar kun je als programmeur van klassieke muziek op aansluiten met thematische programma’s, of door concerten te verzinnen waarin je muziek verbindt aan andere genres.”

Spaan merkt in de praktijk dat zulke formules goed werken en dat mensen het inderdaad prettig en inspirerend vinden. „Al zal er altijd een groep blijven die, misschien juist in deze tijd, het ook fijn vindt even twee uur stil te luisteren - en verder niks. Maar daarvoor moet je wel ingewijd zijn, voorkennis hebben en de luisteretiquette snappen.”

Floris Kortie: „Dat vormelijke, de sjiekigheid die klassieke muziek omgeeft, daar moet je tegen kunnen. Zelf heb ik er maling aan, ik geniet ervan lekker underdressed naar de opera te gaan. Maar ik snap heel goed dat dat heilige aura veel mensen nodeloos afschrikt.”

“*De operette is nu hip in Berlijn, vergelijkbaar met een vergeten groente*”

Bovendien is het wel ingewijde publiek dat graag naar traditionele concerten gaat en zal blijven gaan, óók geïnteresseerd in nieuwe, verrassende luisterervaringen, denkt Masa Spaan.

„Klassiek was lang een onaantastbaar bastion. Het hoefde niet vernieuwd en het mocht zelfs niet vernieuwd. Maar dat is onzin, natuurlijk. Dat er nu weer actief wordt nagedacht over de levendigheid van concerten en de optimale manier om muziek te presenteren, is alleen maar goed. Als het ook maar om de muziek zelf blijft gaan. Wat dat betreft is een zekere voorzichtigheid geboden.”

Wat de vernieuwingstrend ook helpt, is het feit dat musici en jongeren zelf allemaal breder zijn georiënteerd, denkt Floris Kortie. „Ik was zelf erg van de Klezmer, daarna hield ik een periode van dubstep en vanuit die achtergrond ben ik met de Classical Music Rave begonnen: dansfeesten geënt op de dub-step raves met drank en drugs, maar dan met dansen op Stravinsky. Niet iedere editie was even succesvol, maar de formule wordt nu wel overgenomen in Rio en Talinn. Maar ook de interdisciplinaire aanpak van musici als harpisten Lavinia Meijer en Remy van Kesteren of blokfluitist Erik Bosgraaf laten zien hoe succesvol je kunt zijn door te experimenteren, en door dwarsverbanden te leggen tussen klassiek en andere genres.”

Johan Idema is optimistisch over de toekomst. „Klassiek in 2025? Ik denk: minder orkesten, meer flexibele, kleinere ensembles, meer concerten buiten de concertzaal en ook meer aandacht voor toegankelijke nieuwe ‘klassieke’ muziek à la Einaudi. Daarnaast zal er een markt blijven voor regulier gepresenteerde klassieke muziek, maar ook de generatie die nu zestig is, heeft niet het eeuwige leven.”

De politieke steun voor de orkesten die nu al scheurtjes vertoont, zal nog meer onder druk komen te staan als de sector dezelfde koers blijft varen, denkt Idema. „Vergelijk het met vergeten groenten: de operette bijvoorbeeld, hier nagenoeg vergeten, staat nu weer hip op het menu in Berlijn. Maar persoonlijk zou ik het heel erg jammer vinden als klassieke muziek verder marginaliseert. Alle innovatie, waarbij er nog zoveel meer mogelijk is dan nu gebeurt, moet erop gericht zijn dat tij te keren en weer aansluiting te vinden bij een groter publiek.”

Een versie van dit artikel verscheen op donderdag 21 mei 2015 in NRC Handelsblad.
Op dit artikel rust auteursrecht van NRC Media BV, respectievelijk van de oorspronkelijke auteur.

(<https://www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/mei/21/lekker-underdressed-naar-de-opera-1497361>)
[via=nrc&http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/mei/21/lekker-underdressed-naar-de-opera-1497361](https://www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/mei/21/lekker-underdressed-naar-de-opera-1497361)
 naar- naar- naar-
 de- de- de-
 opera- opera- opera-
 1497361 1497361 1497361)

Lees meer

29 september 2014

Wie zoekt er nog troost in een concert als thuis de tv lokt?

(/handelsblad/van/2014/september/29/wie-zoekt-er-nog-troost-in-een-concert-als-thuis-d-1423348)

1 december 2014

Twerken op Dvorák? Nee, kindsopranen in plaats van Pieten

(/handelsblad/van/2014/december/01/twerken-op-dvorak-nee-kindsopranen-in-plaats-v-1443372)

4 november 2013

Muziek dichtbij, per app of in nieuwe concertzaal

(/handelsblad/van/2013/november/04/muziek-dichtbij-per-app-of-in-nieuwe-concertzaal-1310787)

5 maart 2014

Toneel om de discussie op gang te brengen

(/handelsblad/van/2014/maart/05/toneel-om-de-discussie-op-gang-te-brengen-1352134)